

Sammanfattning från seminariet ”Människan – ett rovdjur?”

Rovdjurscentret De 5 Stora, 20-21 september 2010

Förkortad variant Nordens Ark, 27 november 2010

Totalt samlades ca 100 personer på dessa två seminarietillfällen. Seminariet syftade till att belysa hur människan fungerar som art och hur vårt eget beteende inverkar på förvaltningen av de stora rovdjuren.

Naturvårdsverket om rovdjursinformation – Suzanne Kolare

Kolare menar att rovdjursförvaltningen har gått från att vara något som några av Naturvårdsverkets personal arbetar med till att vara Riksdagsbeslut som sedan ska genomföras av många människor i olika myndigheter. Den nya förvaltningen har fokus på demokrati och dialog och Naturvårdsverket satsar på flera olika plan på detta. Bland annat genom att ge bidrag till projekt som gynnar en sådan dialog samt utbildningar av myndighetspersoner, däribland sig själva.

Från bytesdjur till rovdjur – Lars Werdelin, Naturhistoriska riksmuseet

Människan var från början ett utpräglat bytesdjur, men har men de senaste två miljoner åren övergått till att vara ett rovdjur som med hjälp av vapen/verktyg effektivt dödat andra djur. När tillfälle getts verkar det som att människan dödat andar rovdjur, dels på grund av att de varit ett hot men också konkurrenter om bytesdjur. För cirka en miljon år sedan, då människan började använda verktyg i större utsträckning, ser man att många andra rovdjur försvinner. Detta gäller speciellt de arter som klassas som specialister. De rovdjur som lyckats leva parallellt med människan är oftast mer generalister som kan överleva i många olika miljöer och under olika förutsättningar.

Den moderna människan – Birgitta Tullberg, Stockholms universitet

Bland däggdjur finns en hel del universella beteenden, det vill säga människan delar en del beteenden med våra närmre grannar. Men vi har också en hel del beteenden som är ovanliga, ibland till och med unika, för vår art t.ex. avancerad kultur och språk, en mycket stor hjärna och hanlig ungvårdnad.

Människans handlingar styrs av psykologi, lagar och socialt tryck. Människan har utvecklat ett avancerat socialt samspel där båda parter ofta vinner på att samarbeta, även om vinsterna inte alltid är uppenbara. Att samarbeta ligger djupt i oss som art och att tillhöra en grupp är fundamentalt. Gruppbildning går fort och människan tenderar att starkt favorisera den egna gruppen. Ibland leder detta till oenigheter med andra grupper, och kan i sin värsta form te sig som krig och massmord.

Det moderna samhället formar allt större grupper och en person kan också tillhöra en mängd olika grupper.

Upplevelse av förvaltningen – Pauline Palmqrantz, ordförande Sveriges fäbodbrukare

Palmqrantz upplever det svårt att utöva sitt yrkesval då olika lagar och direktiv motsäger varandra. Enligt det 16:e miljömålet ska Sverige stödja verksamheter som främjar ett rikt odlingslandskap. Palmqrantz menar att rovdjuren och deras förvaltning försvårar detta.

Sveriges fäbodbrukare har ännu ingen gemensam framtagna rovdjurspolicy och Palmqrantz har under föredragandets stund inga konkreta förslag på förändringar i förvaltningen. Ett problem i förvaltningen anses vara att det på pappret finns goda möjligheter att skydda sina djur men att verkligheten upplevs annorlunda. T.ex. är just fäbodbruket utformat så att rovdjursavvisande stängsel inte är en rimlig lösning och även för de brukare som använder sådant sker angrepp till viss del ändå. Sekundära skador, till exempel oroliga djur som mår sämre och ökade arbetsinsatser, är ett annat exempel på hur skyddet är sämre i verkligheten än på pappret. Ersättningarna är också sällan tillräckliga.

Utmaningen i förvaltningen - Sara Hommen, Länsstyrelsen Gävleborg

Länsstyrelserna har många beslut, lagar och direktiv att förhålla sig till. Hommen upplever en stor utmaning i att "sitta på två stolar" då Länsstyrelsen ska vara lagens långa arm och samtidigt verka för medborgarnas bästa.

Hommen påpekar att Länsstyrelserna är fullt medvetna om att de är helt beroende av medborgarnas goda vilja för att lyckas med sitt uppdrag. Hon tar också upp att svårigheten att förvalta rovdjur ibland ligger i definitioner och skilda upplevelser av samma företeelser, vad kan till exempel klassas som en problemindivid? Vidare anser hon att Länsstyrelsen även är medveten om vikten av kommunikation och hur misstro kan skapas genom till exempel ett felaktigt tonfall. Allra svårast är att hantera människor i sorg, och här menar Hommen att myndighetens personal egentligen inte är utbildad för detta, men att det ändå krävs att man kan hantera sådana situationer.

Byråkratin kan vara svår i detta känsliga ämne och tiden räcker inte till att ta hand om saker som man bör. Även det ekonomiska sätter hinder i vägen.

Hommen upplever att många är missnöjda med förvaltningen och Länsstyrelsen och att de får många kommentarer i stil med att de "mörkar fakta", "räddar djur", "inte har koll på läget" etc.

Rovdjurskonfliktens sociala dimension - Ketil Skogen, NINA

Skogen berättar om 10 års sociologisk forskning i vargområdet i Norge där studieområdet påminner mycket om svenska förhållanden.

Han menar att motståndet kommer från två olika håll: Dels de som drabbas av konkret (t.ex. genom att få tamdjur tagna eller jakten inställd, men även inkluderat sekundära skador), dels de som lever i en speciell socioekonomisk och kulturell grupp. För den sistnämnda gruppen är rovdjuren en symbol

för urbaniseringen som de känner sig hotade av och förvaltningen av rovdjuren blir ett led i deras missnöje.

I deras studie fann de att de mest negativa var de med en tydlig förankring i traditionellt utmarksbruk (fribetande djur) samt de rurala arbetaryrkena. De mest konsekventa är jägare som tillhör arbetarklassen och har en stark platsanknytning. Denna grupp anser sig bli nedlåtande bemött av medelklassen som anses försöka forma deras åsikter. Denna grupp av jägare för gärna andra marginaliserade gruppers talan och man vill gärna utse en ond motarbetande organisation. Akademiska kunskaper i ämnet värderas lågt av dessa grupper och de strävar sällan efter att förändra, utan vill mest vara i fred med sitt. De har dock ofta gjort ett aktivt val att leva som de gör, de är inte nostalgiker som längtar tillbaka till en svunnen tid.

Individens upplevda rädsla – Maria Johansson, Lunds universitet

Johansson forskar på individens upplevda rädsla för rovdjur. Forskningsprojektet syftar till att fördjupa kunskapen om allmänhetens rädsla för varg och björn genom att jämföra rädslan med tidigare kända djurrädsor, samt att beskriva allmänhetens rädsla i förhållande till acceptans av olika förvaltningsstrategier.

Enligt Johansson reagerar man utifrån upplevd rädsla och det är allmänt vedertaget att ju mer rädd desto mer negativ. I denna studie har man funnit att det finns ett samband mellan självrapporterad rädsla och attityd. Den upplevda rädslan styrs av bland annat av sin personlighet, tidigare erfarenheter och social miljö (t.ex. tillit till myndigheter).

I forskningsprojektet har man kollat den kognitiva upplevelsen av djuret genom att fråga personerna hur äckliga, farliga och oförutsägbara de anser att olika djur är.

Rädslan för björn kan länkas ihop med att de upplevs oförutsägbara och farlig, medan det för vargen finns en tydligare koppling mellan social tillit (till myndigheter) och upplevd rädsla.

För myndigheterna ger detta att de bör beakta människors **upplevda** rädsla om man vill förändra attityder till björn och varg. Kanske ska man också arbeta med olika strategier för björn och varg.

Kommunikation – den största utmaningen? Johan Ekenberg

Ekenberg menar att vi styrs av tre olika delar i hjärnan som vardera står för "grundläggande primitiva reaktioner", "känslor" respektive "tankar". Ekenberg menar fortsatt att känslor och emotioner bör skiljas åt. Känslor handlar om "här och nu" medan emotioner handlar om vad som hänt tidigare i en individs liv. När emotionerna kommer fram fel- och överreagerar personen ofta.

Om en person lever med långvarig oro så vänjer sig receptorerna vid detta och när anledningen till oron försvinner letar den numera "orosberoende" personen efter nya saker att oroa sig för. Hjärnans receptorer belönas av de substanser som skickas ut när personen upplever oro.

Ekenberg menar att man bör vara medveten om en persons uttrycker känslor eller emotioner, och om det är emotioner så bör man inte lyssna på personen just då utan be att få tala om problemet

senare. En person som uttrycker sina emotioner tittar ofta bort, medan en person som förmedlar sina känslor tittar i ögonen.

Ekeneberg menar att allt för många har tappat kontakt med sina känslor och att detta leder till onödigt många strider och okonstruktiva möten/samtal.

Svensken rädd och kränkt? David Eberhard, psykiatriker

Eberhard har genom sitt yrke upplevt en markant ökning av ångest och rädslor hos befolkningen de senaste 30 åren. Många personer upplever kriser för vad som för 30 år sedan upplevdes som "normalproblem". En stor andel människor anger också att de upplevt sig kränkta, men Eberhard ifrågasätter definitionen av kränkt.

Eberhard menar att vi lever i ett av de säkraste och tryggaste länderna i världen och ifrågasätter denna oro, rädsla och upplevda kränkthet. Han poängterar att vi inte varken kan eller bör bortse från dessa känslor då de styr personen i fråga men han uppmanar till ett försök att sätta rädslor i proportion till den egentliga farligheten och risken.

Miljökommunikation - ett sätt att nå en mer hållbar hantering av våra naturresurser? Agneta Zetterwall, SLU

Zetterwall utbildar genom SLU personal inom myndigheter i miljökommunikation. Hon menar att tankarna har flyttats från att utbilda människor i konflikthantering till att vilja förebygga konflikter. Zetterwall menar fortsättningsvis att myndighetspersoner har ett större ansvar än medborgarna att försöka få kommunikationen att fungera då myndigheterna har en specifik uppgift.

För att uppleva ett möte som demokratiskt och konstruktivt behöver alla på mötet veta;

- Vilka är här? Presentera, sitt i ring så att man kan se varandra.
- Vad gör vi här? Syftet med mötet måste vara klart.
- Alla bör ha samma och lämpliga möjligheter att komma till tals. Motivera de som har talängslan. Använda en "talboll" där alla får möjlighet att säga sitt när de håller bollen.
- Enighet om hur besluten fattas.

För att få en konstruktiv dialog är empati ett ledord. De olika parterna måste visa intresse för varandras upplevelser. Man måste också komma ihåg att visa och bekräfta att man aktivt lyssnar. Många upprepade möten behövs också.